

AKRABA EVLİLİĞİ TUTUM ÖLÇEĞİ: BİR METODOLOJİK ÇALIŞMA

İpek ALP ŞAHİN¹, Selma ŞEN²

1. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa, Türkiye

2. Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Manisa, Türkiye

Geliş Tarihi/Received
25-12-2019

Kabul Tarihi/Accepted
22-04-2020

Yayın Tarihi/Published
31-08-2020

Correspondence: Doç. Dr. Selma ŞEN e-mail: selmasen77@gmail.com

Cite this article as:

ALP, İ., ŞEN, S. (2020). AKRABA EVLİLİĞİ TUTUM ÖLÇEĞİ: BİR METODOLOJİK ÇALIŞMA. *International Anatolia Academic Online Journal Health Sciences*, 6 (2), 168-191. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iaaojh/issue/53610/664910>

ÖZET

Çalışma, bireylerin akraba evliliklerine yönelik tutumlarını değerlendirmede kullanılacak Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'ni geliştirmek amacıyla, metodolojik tipte gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini Erzincan ili Merkezindeki Aile Sağlığı Merkezleri'ne (ASM) kayıtlı bireyler (N= 231.511); örneklemini ise bu ASM'ler arasından kura ile belirlenen altı ASM'ye kayıtlı, araştırmaya katılmaya gönüllü 330 birey oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında, "Birey Tanıtım Formu" ve "Akraba Evliliği Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda KMO değerinin 0,867 olduğu ve örneklem sayısının faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir (KMO>0,500). Ayrıca Bartlett testi sonucunda X² değerinin (5251,155) istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve normal dağılım koşulu sağladığı saptanmıştır (p<0,00). Ölçek altı alt boyuta dağılmış, açıkladığı toplam varyans %62,764 olarak bulunmuştur. Ölçek alt boyut Cronbach Alfa katsayıları sırasıyla; birinci faktör, "Kabul Edici Tutum" $\alpha = 0,92$; ikinci faktör, "Toplumsal Değerler" $\alpha = 0,86$; üçüncü faktör, "Toplumsal Baskı" $\alpha = 0,78$; dördüncü faktör, "Risk Algısı" $\alpha = 0,82$; beşinci faktör, "Sağlık Algısı" $\alpha = 0,74$ ve altıncı faktör, "Meşrulaştırıcı Mitler" $\alpha = 0,61$ olarak bulunmuştur. Ölçek doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri incelenmiş ve χ^2/df , CFI, NFI, NNFI, RMSEA, GFI ve AGFI indekslerinin kabul edilebilir değerlerde olduğu belirlenmiştir. Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin yapılan analizler sonucunda kabul edilebilir derecede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akraba evliliği, tutum, ölçek

ENDOGAMY MARRIAGE ATTITUDE SCALE: A METHODOLOGICAL STUDY

ABSTRACT

The study was carried out in a methodological manner in order to develop the Endogamy Marriage Attitude Scale, which will be used to evaluate individuals' attitudes towards kin marriage. The universe of the study consisted of individuals who were living in Erzincan Central. The universe of the study consisted of individuals who were enrolled in Erzincan Central district family health centers and the sample of the research consisted of 330 individuals who were enrolled in six family health centers selected by draw from there and agreed to participate

in the study voluntarily. The data were collected with the “Individuals Introductory Form” and “Endogamy Marriage Attitude Scale”. Kaiser Meier Olkin (KMO) analysis was performed to determine the availability of the scale for the size of participants. The sample adequacy calculated as the KMO value was 0.916 and the Bartlett’s Test of Sphericity ($X^2 = 5251.515$ $p < 0.000$) sample size analysis value was found to be sufficient for factor analysis. The scale was divided into six sub-dimensions, explaining that the total variance was found to be %62.764. The Cronbach Alpha coefficients of the scale are; the first factor “Acceptive Attitude” $\alpha = 0.919$, the second factor “Social Values” $\alpha = 0.856$, the third factor “Social Pressure” $\alpha = 0.784$, the fourth factor “Risk Perception” $\alpha = 0.820$, the fifth factor “Health Perception” $\alpha = 0.743$ and the sixth factor “Legitimizing Myths” $\alpha = 0.615$. Compliance indices of scale on firmatory factor analysis were examined and it was observed that χ^2/df , CFI, NFI, NNFI, RMSEA, GFI and AGFI indices met acceptable values. Endogamy Marriage Attitude Scale was found to be on acceptable and reliable valid.

Keywords: Endogamy marriage, attitude, scale

GİRİŞ

En az bir ortak ataya sahip bireylere ‘akraba’, bir veya daha fazla ortak ataya sahip olan iki kişi arasındaki evliliklere ‘akraba evliliği’ denilmektedir (1, 2, 3, 4, 5, 6). Akraba evlilikleri farklı nedenlerden dolayı yapılmaktadır. Bu nedenler arasında örf, adet ve dini inanışlara uygun evlilik yapmak, akrabalık bağlarını güçlendirmek, mal varlığının bölünmesini engellemek, aileye yabancı birisinin girmesini engellemek yer almaktadır. Dolayısıyla akraba evliliklerin oranı toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir (5).

Akraba evliliklerinin oranı gelişmiş ülkelerde daha az iken Afrika, Orta Doğu ve Hindistan (%25-61) gibi gelişmekte olan ülkelerde daha fazladır. Türkiye’de ise akraba evliliği oranı bölgelere göre farklılık gösterse de %20-40 arasında değişmektedir. Yapılan akraba evliliklerinin çoğunluğunun (%70) I. dereceden kuzenler arasında olduğu görülmektedir (7, 8).

Nedenleri, sonuçları ve yaygınlığı açısından değerlendirildiğinde akraba evlilikleri önemli halk sağlığı sorunudur (9). Akraba olan bireyler diğer bireylere göre daha fazla ortak gene sahip olmaları nedeni ile kalıtsal hastalık taşıyorlarsa bu hastalıkların ortaya çıkma riski artmaktadır. Bu nedenle akraba evliliğinde genetik hastalıkların anne ve babanın genleri yolu ile çocuklarına aktarılması yadsınamaz bir gerçektir (5).

Akraba evliliği yapan kadınların sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanmaları gerekmektedir. Sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesi artırılarak kalıtsal hastalıklar ve çocuk hastalıkları konusunda daha iyi danışmanlık yapılmalıdır. Akraba evliliği yapan çiftlere genetik danışmanlık, prenatal tanı ve tedavi, antepartum, intrapartum ve postpartum bakım hizmetlerinden yararlanması konusunda destek olunmalıdır (2, 10, 11).

Türkiye’de akraba evlilikleri sosyal, kültürel ve ekonomik yapı nedeni ile uzun zamandan beri süreklilik gösteren bir olgudur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2016 Aile İstatistikleri

sonuçlarına göre; 15 yaş ve üzeri bireylerin %23,2'sinin eşi ile akraba olduğu (12), Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 sonuçlarına göre; akraba evliliği oranının %24,0 olduğu saptanmıştır (13). Türkiye genelinde yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde sosyal, kültürel ve ekonomik olarak halen her dört evlilikten birinin akraba evliliği olduğu ve yaygın olarak devam ettiği görülmektedir.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de akraba evliliğinin sıklığı, nedenleri ve sonuçları üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak akraba evliliklerinin daha iyi anlaşılması ve değerlendirilmesi için yeni çalışmalara gerek vardır. Konu ile ilgili yeni çalışmalara ışık tutması ve daha doğru sonuçlar elde etmek için bir tutum ölçeği geliştirmek önemlidir. Literatürde, konu ile ilgili geliştirilmiş herhangi bir ölçeğe rastlanılmamıştır.

Çalışmanın amacı bireylerin akraba evliliklerine yönelik tutumlarını değerlendirmede kullanılacak Akraba Evliliği Tutum Ölçeği’ni geliştirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, metodolojik tiptedir. Çalışma, Mart-Eylül 2019 tarihleri arasında Erzincan il merkezi toplum sağlığına bağlı Aile Sağlığı Merkezleri’nde (ASM) gerçekleştirilmiştir. Kültürel ve sosyoekonomik düzeyleri farklı olan ASM’ler arasından kura ile belirlenen altı (6) ASM araştırma alanı olarak belirlemiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Erzincan ilinde yaşayan bireyler (N: 231.511) oluşturmuştur. Ölçek geliştirme ile ilgili literatürde, örneklem seçimi için çok fazla görüş bulunmasına karşın kabul gören kural madde başına en az beş katı ile on katı olması gerektiğidir (14). Araştırmada örneklem, verilerin toplanacağı ilgili kuruma başvuran Akraba Evliliği Tutum Taslak Ölçeği’nde yer alan madde sayısının (33) on katı olacak şekilde 330 olarak belirlenmiştir. Toplam 350 birey ile görüşme yapılmış veri toplama esnasında devam etmek istemeyen ve eksik veriler bulunan 20 anket araştırmaya dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, ilgili alanyazın doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen “Birey Tanıtım Formu” ve “Akraba Evliliği Tutum Ölçeği Taslak Formu” kullanılmıştır.

Birey Tanıtım Formu

Bu form, sosyodemografik özellikler (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği) ve akraba evliliğine ilişkin özellikleri sorgulayan 20 soru içermektedir.

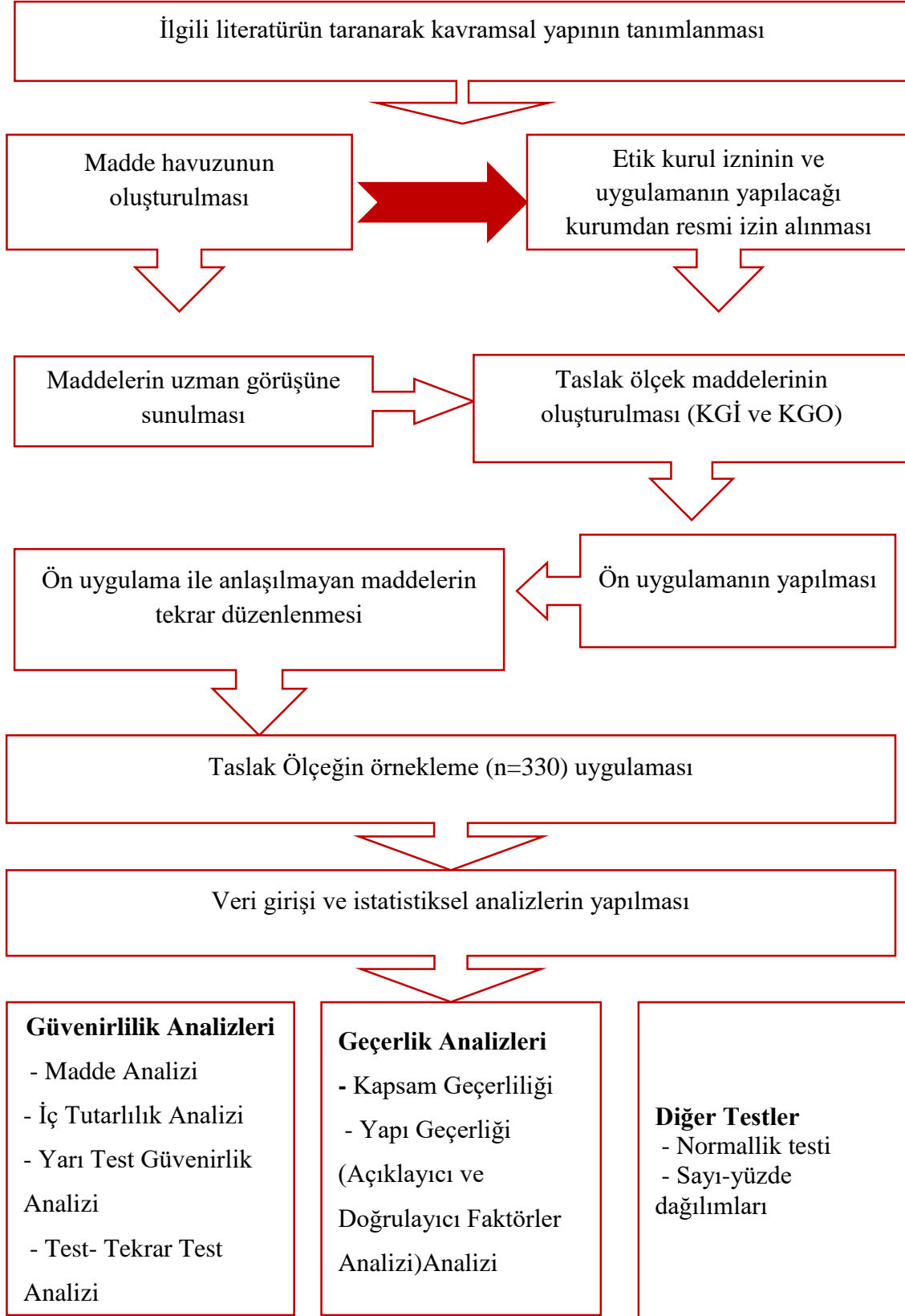
Akraba Evliliği Tutumu Taslak Ölçeği

Akraba Evliliği Tutumu Ölçeğinin Taslağı, 5’li likert tipinde ve 33 madde içeren bir ölçek şeklinde planlanmıştır. Ölçek maddeleri için oluşturulan havuzdan (50), uzman görüşleri doğrultusunda belirlenmiş 33 madde oluşturulmuştur. Her bir tutum ifadesi, bireyler tarafından; ‘1’ hiç katılmıyorum, ‘2’ katılmıyorum, ‘3’ kararsızım, ‘4’ katılıyorum, ‘5’ tamamen katılıyorum şeklinde puanlandırılmıştır (2, 11, 15, 16, 17).

Akraba Evliliği Tutumu Ölçeği

Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri sonrasında ölçek 30 maddeye indirgenerek nihai ölçek oluşturulmuştur. Yapılan faktör analizi sonrasında, ölçeğin altı alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Alt boyutlar; “Kabul Edici Tutum (1-2-3-4-5-6-7)” alınabilecek en düşük puan 7 en yüksek puan ise 35, “Toplumsal Değerler (8-9-10-11-12-14-15)” alınabilecek en düşük puan 7 en yüksek puan ise 35, “Toplumsal Baskı (13-16-17-18)” alınabilecek en düşük puan 4 en yüksek puan ise 20, “Risk Algısı (19-20-21)” alınabilecek en düşük puan 3 en yüksek puan ise 15, “Sağlık Algısı (22-23-24)” alınabilecek en düşük puan 3 en yüksek puan ise 15, “Meşrulaştırıcı Mitler (25-26-27-28-29-30)” alınabilecek en düşük puan 6 en yüksek puan ise 30’dur. Ölçekteki 2-16-19-20-21-27-29. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 30 en yüksek puan ise 150’dir. Ölçekten alınan yüksek puan, akraba evliliğine yönelik pozitif tutumu ifade etmektedir.

Araştırmada, Birey Tanıtım Formu’nun doldurulması ortalama 10–15 dakika, ölçek formunun doldurulması ortalama 10–15 dakika olmak üzere veriler toplam 20-30 dakika içinde toplanmıştır.

Şekil 1. Araştırmanın Aşamaları

Madde oluşturma aşaması: İlgili alanyazan taranarak, kavramsal yapının tanımlanması yapılmış ve ölçme aracı için madde havuzu oluşturulmuştur. Konuya ilişkin yapılmış çalışmalar, konu ile ilgili yurtdışında yapılmış çalışmalar ve bireyler ile yapılan görüşmeler temel alınarak maddeler oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzundan amaca hizmet eden 50 madde belirlenmiştir.

Uzman görüşlerinin alınması aşaması: Maddelerin ölçülmek istenilen özelliği ölçüp ölçmediği, dil ve şekil bakımından uzmanlar tarafından incelenmiştir. Konu alanında uzman ve konu ile çalışmaları olan 10 akademisyenden görüşleri alınmıştır.

Ön uygulamanın yapılması: Uzman görüşleri alındıktan sonra tekrar düzenlenen taslak ölçeğin ön uygulaması, belirlenen merkezlerde 30 birey ile yapılmış ve elde edilen veriler çalışma örnekleme dâhil edilmemiştir. Yapılan ön uygulama sonrasında maddeler için gerekli düzeltmeler yapılmış taslak ölçeğe son şekli verilmiştir.

Araştırma Verilerinin Analizi

Verilerin analizleri istatistik paket programında kodlanarak, tanıtıcı bilgilerin sayı yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlik sınaması kapsam geçerlik indeksi, yapı geçerliliği (Doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizi) kullanılarak yapılmıştır. Güvenirlik sınaması ise standart hata, Cronbach alfa katsayısı, madde toplam puan korelasyonu ve ölçek tepki yanlılığı ile yapılmıştır.

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmacıların bulunduğu üniversitenin etik kurulundan etik kurul onayı (16.01.2019- 20.478.486) ve Erzincan İli Sağlık Müdürlüğü'nden resmi izin belgesi (08.03.2019- 60443588-771) alınmıştır. Araştırmaya katılma konusunda gönüllü ve istekli olan bireyler çalışmaya alınmış, aydınlatılmış onam belgesi ile yazılı onamları alınmıştır.

BULGULAR

Bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde; yaş ortalamasının $33,62 \pm 12,40$, %52,7'sinin kadın, %47,3'nün erkek olduğu, %36,7'sinin üniversite ve üzeri eğitim aldığı belirlenmiştir. Çalışmaya katılanların, %55,2'sinin evli, evli olanların evlilik yaşı ortalamasının $22,70 \pm 4,80$ yaş, evli olanların %12,6'sının eşi ile akraba olduğu, eşi ile akraba olanların %91,6'sının I. dereceden akraba olduğu, %65,2'sinin baskı nedeni ile akraba evliliği yaptığı, %70,6'sının

çevresinde akraba evliliği olduğu, çevresinde akraba evliliği olanların %60,5'inin engelli çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir.

Geçerlik Çalışmaları

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin geçerlik çalışmasında kapsam geçerliği ve yapı geçerliği kullanılmıştır.

Dil ve Kapsam Geçerliği

İlgili alanyazın doğrultusundan araştırmacılar tarafından bir madde havuzu oluşturulmuş ve 50 madde seçilmiştir. Konu alanında uzman ve konu ile çalışmaları olan 10 akademisyenden görüşleri alınmıştır.

Çalışmada ölçeğin Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) 0,93 ve Kapsam Geçerliği Oranı (KGO) 0,83 olarak hesaplanmıştır. Maddelerin KGİ'leri 0,66 ile 1 ve KGO'ları 0,33 ile 1 puan arasında değişmiştir. Elde edilen sonuçlara göre 17 madde taslak ölçekten çıkartılmıştır. Uzmanların önerileri doğrultusunda tekrar düzenlenen 33 maddelik taslak ölçek değerlendirilmek üzere tekrar aynı 10 uzmana gönderilmiştir. Ölçekteki maddelerin kabul edilebilir puan ortalaması 2 ve üzeri olarak belirlenmiştir. Ölçekteki maddelerin puan ortalamalarının 2,88±0,35 ile 4,00±0,00 arasında ve Kendall Uyuşum Katsayısının $W=0,83$ olduğu bulunmuştur. Uzmanların maddelere ait görüşlerinin birbirini destekledikleri saptanmıştır ($W=0,83$). Taslak ölçeğin (Madde= 33) ön uygulaması 30 birey ile yapılmış ve elde edilen veriler çalışma örneğine dâhil edilmemiştir.

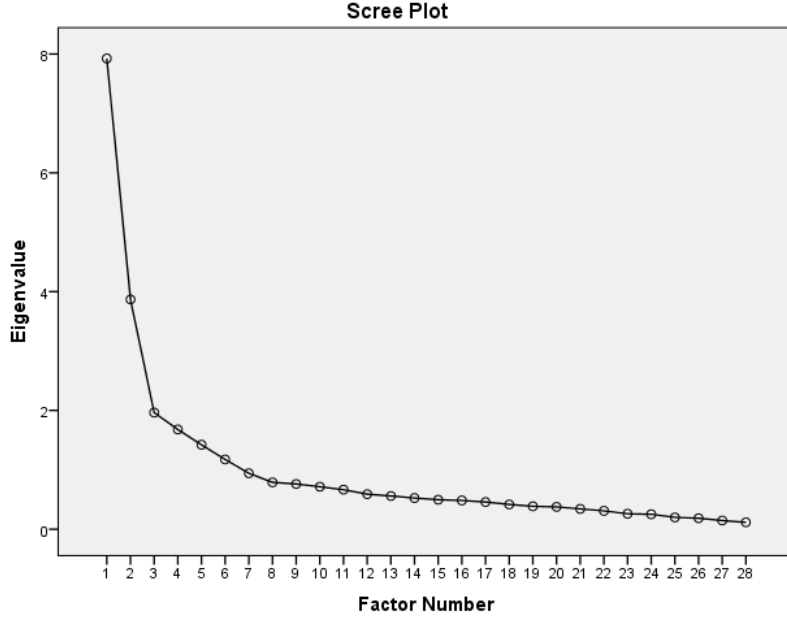
Ölçeğin yapı geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi (AFA)

Ölçeğin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi kullanılarak belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda KMO değerinin 0,867 olduğu ve örneklem sayısının AFA için uygun olduğu belirlenmiştir ($KMO>0,500$). Ayrıca Bartlett testi sonucunda X^2 değerinin (5251,155) istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve normal dağılım koşulu sağladığı saptanmıştır ($p<0,00$). Yapılan her iki testi sonucunda verilerin faktör analizi yapılması için uygun ve homojen olduğu belirlenmiştir.

Öz değerlerin saçılımını gösteren Scree Plot grafiği ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur (Şekil 2). Grafik incelendiğinde ölçeğin altı faktörlü yapı gösterdiği belirlenmiştir.

Şekil 2: Scree Plot Grafiği

Altı faktörlü yapıda ölçek maddelerin faktörlere dağılımının belirlenmek için faktör sayısı altı olacak şekilde varimax döndürme analizi ile maddelerin faktörlere göre dağılımı ve faktör yükleri saptanmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi sonucunda, ilgili maddenin ölçme aracında yer alabilmesi için faktör yükünün 0,35 ve üstü olması gerekmektedir (18). Geliştirilen ölçeğin daha güçlü bir yapıda olması için faktör yükü alt değeri 0,45 olarak kabul edilmiştir. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda faktör yükü 0,45'ten düşük olan 8, 9, 30. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. AFA sonuçlarına göre taslak ölçek maddelerin faktör yüklerinin 0,46 ile 0,87 arasında olduğu, altı faktör yapısında toplandığı, 2, 15, 18, 21, 22, 23, 29, 32. maddelerin negatif yüklü olup ters kodlandığı ve taslak ölçeğin toplam varyansın %62,764'unu açıkladığı saptanmıştır. Faktörlerin açıkladığı toplam varyans yeterli bulunmuştur.

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nde birinci faktör "Kabul Edici Tutum", ikinci faktör "Toplumsal Değerler", üçüncü faktör "Toplumsal Baskı", dördüncü faktör "Risk Algısı", beşinci faktör "Sağlık Algısı", altıncı faktör "Meşrulaştırıcı Mitler", olarak adlandırılmıştır. Alt boyutlara ait Cronbach Alfa katsayıları; Toplumsal Değerler $\alpha=0,92$, Toplumsal Değerler

$\alpha=0,86$, Toplumsal Baskı $\alpha=0,78$, Risk Algısı $\alpha=0,82$, Sağlık Algısı $\alpha=0,74$, Meşrulaştırıcı Mitler $\alpha=0,61$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümünün Cronbach Alfa katsayısı 0,870'dir. Akraba Evliliği Tutum Ölçeği ve alt boyutlarına ait Cronbach Alfa katsayılarının istendik düzeyde olduğu ve ölçeğin güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Kabul Edici Tutum alt boyutu yedi maddeden oluşmakta ve madde numaraları nihai ölçekte 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 dir. Faktör yükleri 0,666 ile 0,878 arasında değişen maddelerin açıklanan varyans oranı %17,244'tür.

Toplumsal Değerler alt boyutu yedi maddeden oluşmakta ve madde numaraları nihai ölçekte 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15'dir. Faktör yükleri 0,561 ile 0,792 arasında değişen maddelerin açıklanan varyans oranı %12,784'tür.

Toplumsal Baskı alt boyutu dört maddeden oluşmakta ve madde numaraları nihai ölçekte 13, 16, 17, 18'dir. Faktör yükleri 0,549 ile 0,846 arasında değişen maddelerin açıklanan varyans oranı %8,855'tir.

Risk Algısı alt boyutu üç maddeden oluşmakta ve madde numaraları nihai ölçekte 19, 20, 21'dir. Faktör yükleri 0,678 ile 0,807 arasında değişen maddelerin açıklanan varyans oranı %8,661'dir.

Sağlık Algısı alt boyutu üç maddeden oluşmakta ve madde numaraları nihai ölçekte 22, 23, 24'dür. Faktör yükleri 0,744 ile 0,801 arasında değişen maddelerin açıklanan varyans oranı %7,754'tür.

Meşrulaştırıcı Mitler alt boyutu altı maddeden oluşmakta ve madde numaraları nihai ölçekte 25, 26, 27, 28, 29, 30'dur. Faktör yükleri 0,461 ile 0,661 arasında değişen maddelerin açıklanan varyans oranı %7,468'dir.

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin 30 maddeden oluştuğu, faktör yüklerinin 0,461 ile 0,881 arasında değiştiği ve ölçeğin toplam varyans oranının %62,764 olduğu saptanmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA)

Elde edilen veriler, homojen ve faktör analizi yapılmasına uygun olduğu için maximum likelihood kestirim metodu kullanılmıştır. DFA'nin değerlendirilmesinde path diyagramı ve uyum indekslerinden GFI, AGFI, CFI, NFI, NNFI-TLI ve RMSEA kullanılmıştır.

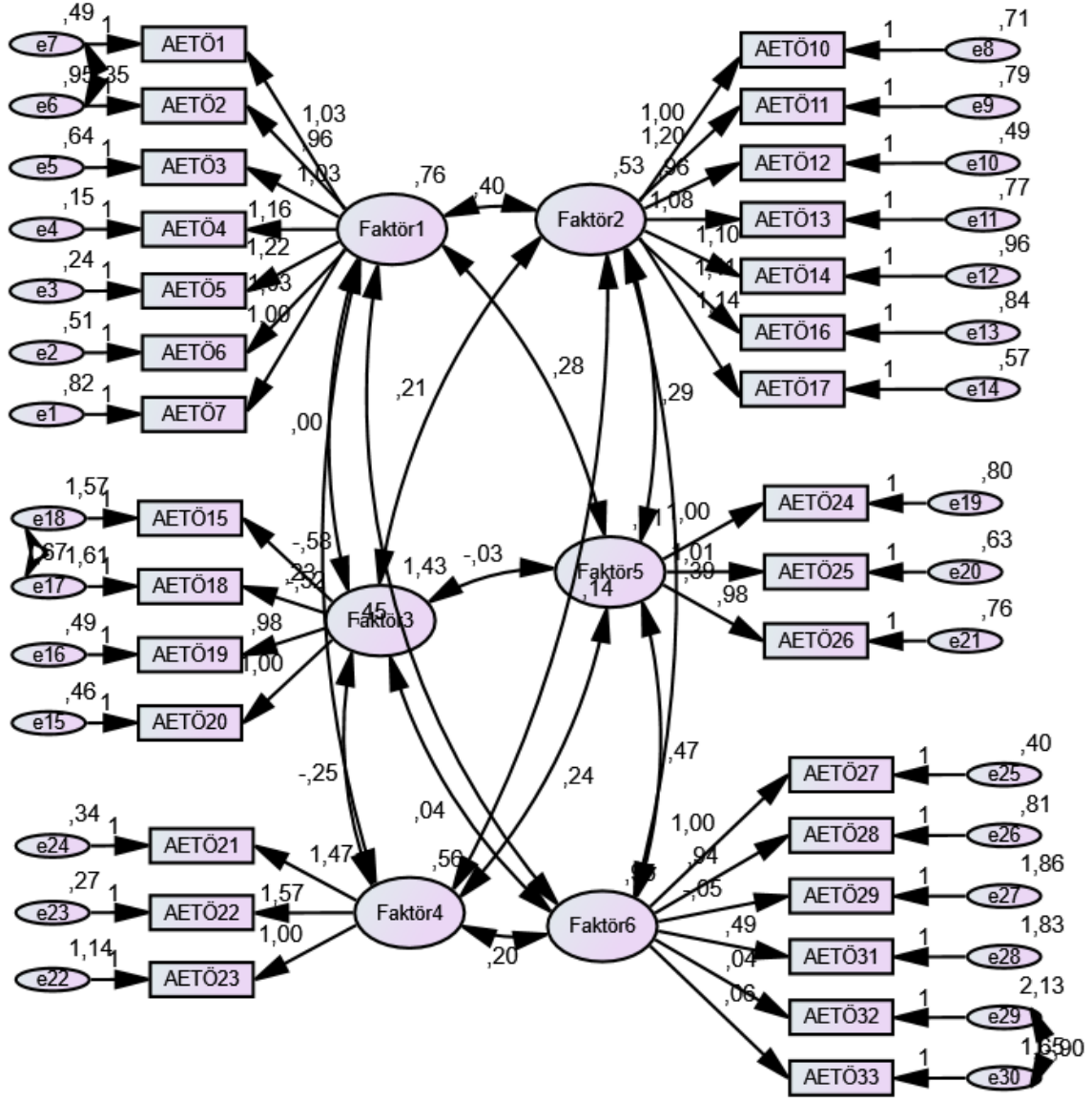
DFA uyum indeksleri incelendiğinde, χ^2/df , RMSEA, GFI, CFI, NNFI, AGFI ve NFI indekslerinin tabloda belirtilen kabul edilebilir değerleri karşılamadığı saptanmıştır (Tablo 1). AFA sonuçlarına göre altı faktörü ve bu faktörlere ait maddeleri içeren bir model oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular maddelerin modele iyi uyum göstermediğini belirtmektedir.

Tablo 1. Nihai Ölçeğin Uyum İndeksleri ve Kabul Edilebilir İndeks Değerleri

Uyum İndeksleri	İyiliği	Akraba Evliliği Tutum Ölçeği	Akraba Evliliği Tutum Ölçeği Modified	Kabul Edilebilir Değerler*
χ^2/df		3,025	2,580	<5
RMSEA		0,078	0,069	<0,08
GFI		0,717	0,928	$\geq 0,85$
AGFI		0,778	0,912	$\geq 0,85$
CFI		0,815	0,930	$\geq 0,90$
NFI		0,799	0,918	$\geq 0,90$
NNFI		0,836	0,922	$\geq 0,90$

*M, Bardakçı S. SPSS ve AMOS Uygulamalı Örneklerle Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri. Akademisyen Kitabevi: Ankara;2018, s:9-129

Bu nedenle modifikasyon indekslerinde iyileştirme yoluna gidilmiştir. Elde edilen yeni model Şekil 3'te gösterilmiştir. Modifikasyon sonucu elde edilen χ^2/df , RMSEA, GFI, CFI, NNFI, AGFI ve NFI uyum indekslerinin kabul edilebilir değerleri karşıladığı saptanmıştır (Tablo 1). Standartlaştırılmış tahminler (Maximum Like lihood) 0,52-1,31 arasında değişmekte olup, kabul edilebilir sınır olan 0,45 değerinin üzerinde bulunmuştur. Ayrıca Akraba Evliliği Tutum Ölçeği t değerleri $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı olarak belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Akarba Evliliği Tutum Ölçeği ve Alt Boyutları için Modifiye Edilmiş Birinci Düzey Çok Faktörlü Model

Güvenirlilik Çalışmaları

Çalışmada ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla standart hata, Cronbach Alfa katsayısı, madde toplam puan korelasyonu, ölçek tepki yanlılığı testleri uygulanmıştır.

Tablo 2’de ölçekte bulunan maddelerin ortalama, standart sapma ve sapma değerleri verilmiştir. Ölçek maddelerinin puan ortalamalarının 1,590 ile 3,718 arasında değiştiği saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Akraba Evliliği Tutum Ölçeği Maddeleri ve Tanımlayıcı İstatistikler

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği	n	Ort.	SS
Kabul Edici Tutum	330	13,778	6,813
1.Akraba evliliğini onaylıyorum.	330	1,839	1,141
2.Akraba evliliğini onaylamıyorum.	330	2,087	1,284
3.Akraba evliliği yapmanın sakıncası yoktur.	330	2,021	1,206
4.Kız/erkek çocuğumun akraba evliliği yapmasında sakınca yoktur.	330	1,842	1,082
5.Kardeşimin akraba evliliği yapmasında sakınca yoktur.	330	1,939	1,170
6.Birinci derece akraba evliliğini uygun buluyorum (amca, dayı, hala, teyze çocukları)	330	1,851	1,148
7.İkinci derece akraba evliliğini uygun buluyorum (kardeş torunları)	330	2,197	1,259
Toplumsal Değerler	330	13,897	5,991
8.Akraba evliliği ekonomik durumun daha iyi olmasına katkı sağlar.	330	2,00	1,116
9.Akraba evliliğinde aile bağları daha güçlü olur.	330	2,142	1,247
10.Akraba evliliği kadının namusunu korur.	330	1,590	0,992
11.Toplumsal ahlakın korunması adına bazı durumlarda akraba evliliği yapılır.	330	1,948	1,180
12.Toplumsal örf ve adetlerin korunması için akraba evliliği yapılır.	330	2,154	1,270
14.Akraba evliliği gelenek, görenek, törelere uygundur.	330	2,154	1,224
15.Akraba evliliği iyi bir gelecek kurmak için yapılır.	330	1,906	1,121
Toplumsal Baskı	330	11,736	2,591

13.Akraba evliliği toplumsal baskı nedeniyle yaygındır.	330	2,954	1,435
16.Akraba evliliği konusunda kadınlar/ erkekler baskı altındadır.	330	2,887	1,141
17.Akraba evliliği aileye yabancı birinin girmesini önlemek için yapılır.	330	2,915	1,363
18.Akraba evliliği aileden birinin yabancıya gitmesini önlemek için yapılır.	330	2,978	1,378
Risk Algısı	330	6,818	3,285
19.Akraba evliliğinde engelli çocuk doğurma riski artar.	330	1,987	1,244
20 Akraba evliliğinde kalıtsal(ailevi) hastalıklar daha fazla görülür.	330	2,100	1,280
21.Akraba evliliklerinde çiftler arası anlaşmazlıklar fazla olur.	330	2,730	1,303
Sağlık Algısı	330	6,212	2,919
22.Akraba evliliği kadın sağlığını etkilemez.	330	2,327	1,228
23.Akraba evliliği çocuk sağlığını etkilemez.	330	1,918	1,160
24.Akraba evliliği aile sağlığını etkilemez.	330	1,960	1,203
Meşrulaştırıcı Mitler	330	16,563	3,490
25. Akraba evliliği yapan çiftler daha mutludur.	330	2,090	1,163
26.Akraba evliliği yapan çiftlerde boşanmalar daha az görülür.	330	2,378	1,285
27.Akraba evliliği daha çok aileler istediği için tercih edilir.	330	2,454	1,368
28.Çiftlerin kendi tercihi ile olan akraba evliliğini onaylarım.	330	3,160	1,438
29.Akraba evliliği eğitim düzeyi düşük bireylerde daha sık görülür.	330	2,760	1,460
30.Bireylerin akraba evliliği yapmaları kültürlerine göre değişir.	330	3,718	1,286
TOPLAM	330	69,006	17,241

Cronbach Alfa Katsayısı

Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısının 0,870 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı yeterli düzeyde olup, maddeler birbirleriyle yüksek ilişkilidir (19). Ölçek maddelerinin madde-toplam korelasyon katsayılarının 0,335-0,830 arasında olduğu bulunmuştur. Madde çıkarılarak yapılan iç tutarlılık analizinde Cronbach Alpha'yı değiştiren

maddeye bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısının, bir ölçek için kabul edilebilecek yüksek değerde ve kendi içinde tutarlı olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Ölçeğin birinci yarısının (15 madde) Cronbach Alpha katsayısı 0,897, ikinci yarısının (15 madde) Cronbach Alpha katsayısı 0,614, Spearman-Brown katsayısının 0,743 ve GuttmanSplit-Half katsayısının 0,708 olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin iç tutarlılığa sahip, güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Akraba Evliliği Tutum Ölçeği – Madde Toplam Korelasyonları

MADDELER	Madde-Toplam Korelasyonları	p	Alt Boyut Cronbach Alfa Katsayısı	Madde silindiğinde iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha)
Madde 1	0,746	0.000		0,859
Madde 2*	0,626	0.000		0,861
Madde 3	0,586	0.000		0,861
Madde 4	0,830	0.000	0,919	0,859
Madde 5	0,796	0.000		0,859
Madde 6	0,673	0.000		0,860
Madde 7	0,576	0.000		0,862
Madde 8	0,468	0.000		0,865
Madde 9	0,547	0.000		0,860
Madde 10	0,563	0.000		0,864
Madde 11	0,567	0.000	0,856	0,865
Madde 12	0,523	0.000		0,865
Madde 14	0,480	0.000		0,876
Madde 15*	0,577	0.000		0,863
Madde 13	0,455	0.000		0,876
Madde 16	0,452	0.000		0,872
Madde 17	0,642	0.000	0,784	0,876
Madde 18*	0,646	0.000		0,877

Risk Algısı	Madde 19	0,701	0.000		0,866
	Madde 20	0,711	0.000	0,820	0,866
	Madde 21*	0,456	0.000		0,866
Sağlık Algısı	Madde 22*	0,405	0.000		0,867
	Madde 23*	0,444	0.000	0,743	0,865
	Madde 24	0,433	0.000		0,865
Meşrulaştırıcı Mitler	Madde 25	0,528	0.000		0,863
	Madde 26	0,478	0.000		0,865
	Madde 27	0,413	0.000	0,615	0,871
	Madde 28	0,335	0.000		0,872
	Madde 29*	0,335	0.000		0,874
	Madde 30	0,392	0.000		0,881
N: 330		Cronbach Alpha: 0,870			

* Maddeler negatif yüklü olup ters kodlanmıştır.

Ölçek tepki yanlılığı

Araştırma kapsamına alınan kişilerin ölçek maddelerine verdikleri tepkilerin eşit olduğu saptanmıştır (Hotelling T² testi=1234,144, F=38,935, p<0.001).

Madde toplam puan korelasyonu

Ölçek maddelerinin, alt boyut puan korelasyonları belirlenmiştir. Kabul Edici Tutum alt boyutunda r=0,576-0,830, Toplumsal Değerler alt boyutunda r=0,468-0,577, Toplumsal Baskı alt boyutunda r=0,452-0,646, Risk Algısı alt boyutunda r=0,456-0,711, Sağlık Algısı alt boyutunda r=0,405-0,444, Meşrulaştırıcı Mitler alt boyutunda r=0,335-0,528 arasında olup, tüm maddelerde ileri düzeyde anlamlı ilişki mevcuttur (p<0,001, Tablo 3).

TARTIŞMA

Geçerlik bir ölçme aracının incelemeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellik ile karıştırmadan doğru ve tam olarak ölçebilme derecesini ve genellenebilirliğini gösterir.

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin Kapsam Geçerliği

Kapsam geçerliği, ölçekteki her bir maddenin ve bir bütün olarak ölçeğin amaca ne kadar hizmet ettiğini göstermek için uygulanmaktadır (20, 21). Kapsam geçerliği ölçmeye konu olan alandaki uzman kişilerin görüşlerinden elde edilmektedir (22). Uzman görüşlerinin elde edilmesinde Davis yöntemi kullanılır. Bu yöntem ile elde edilen sonuçlar nitel sonuçlardır ve bu sonuçları nicel sonuçlara dönüştürmek için ise kapsam geçerlik oranları (KGO) ve kapsam geçerlik indeksleri (KGİ) hesaplanmaktadır (23). Bu tekniğin hesaplanmasında literatürde genel kabul gören bir kriter olmamakla birlikte uzman sayısının 3'ün altında olmaması ve mümkünse 5 ve 5'in üzerinde olması gerekmektedir (18). Ayrıca Davis tekniğinde kapsam geçerlik değeri için 0,80'den büyük değerlerin ölçeğin madde kapsam geçerliği için yeterli seviyede olduğu da savunulmaktadır (22).

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği KGİ'leri Davis tekniğine göre alanında uzman 10 kişi tarafından belirlenmiştir. Maddelerin KGİ'lerinin, 0,66 ile 1 arasında olduğu ve kapsam geçerlik indeksinin 0,93 olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda Kapsam Geçerlik Oranı-KGO indeksi kullanılmıştır. KGO'na göre maddelerin 0,33 ile 1 değerleri arasında olduğu ve KGO değerinin 0,83 olduğu belirlenmiştir. KGO ve KGİ değerlerine göre ölçekten 17 madde çıkartılmıştır. Belirlenen taslak ölçek (33 madde) için tekrar uzman görüşüne alınmıştır. Madde puan ortalaması $2,88 \pm 0,35$ ile $4 \pm 0,00$ arasında bulunmuştur. Elde edilen puanların Kendall Uyuşum Katsayısının hesaplanmış ve uzman görüşlerinin birbirini desteklediği saptanmıştır (Kendall $W=0,83$). Daha sonra 33 madden oluşan taslak ölçek ön uygulama için 30 kişiye uygulanmış ve anlaşılmayan maddeler düzenlenmiştir.

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin yapı geçerliğinin değerlendirilmesi

Yapı, ölçek maddeleri arasındaki ilişkilerin oluşturduğu bir örüntü olarak tanımlanmaktadır (20, 24). Yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi, küme analizi, iç tutarlılık analizi, hipotez testi gibi farklı yöntemler bulunmakla birlikte en çok kullanılan yöntem, faktör

analizidir (25, 26). Akkraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin yapı geçerliliğini değerlendirmek için hem doğrulayıcı hem açıklayıcı faktör analizi (DFA ve AFA) kullanılmıştır.

Faktör analizi yapmak için örneklem sayısının ne kadar olması gerektiği konusunda çok fazla görüş bulunmaktadır. Ancak en sık kullanılan kural madde başına 10 ya da 15 katılımcının araştırmaya dahil edilmesidir (26). Akkraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin faktör analizinde 33 madde için 330 katılımcı ile çalışma yapılmıştır. Faktör analizi yapmadan önce değişkenler arasındaki uygunluğu test etmek için Kaiser- Meyer- Olkin ve Bartlett's testi uygulanmıştır. KMO değeri, orta (0,5- 0,7 arası), iyi (0,7-0,8 arası), çok iyi (0,8-0,9 arası) ve mükemmel (0,9 üzeri) şeklinde sınıflandırılmaktadır (26). Ayrıca faktör analizi için uygunluğu ve değişkenler arasındaki ilişkisizliği belirlemek için Bartlett's testinin istatistiksel olarak anlamlı bulunması ($p < 0,05$) gerekmektedir (27). Akkraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin faktör analizinde KMO değeri 0,867 çok iyi ve örneklem sayısının faktör analizi için uygun olduğu saptanmıştır ($KMO > 0,500$). Yapılan Bartlett testi sonucunda X^2 değerinin 5251,155 ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0,00$). Yapılan testler sonucunda elde edilen verilerin homojen ve faktör analizi yapılmasına için uygun olduğu belirlenmiştir.

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin açıklayıcı faktör analizi değerlendirmesi

Ölçek maddelerinin kaç faktörde (alt boyut) toplanabileceği ve aralarında nasıl bir ilişki olduğu açıklayıcı faktör analizi ile belirlenir (25). Açıklayıcı faktör analizi yönteminde faktör sayısının belirlenmesi önem taşımaktadır. Alanyazında uygun faktör sayısının belirlenmesinde genellikle öz değerleri dikkate alma, toplam açıklanan varyans, yamaç çizgi grafiği (scree plot), faktörler arası ilişki yöntemleri kullanılmaktadır (18). Bu yöntemler incelendiğinde öz değerleri dikkate alma yönteminde genellikle öz değeri 1 ya da 1'den büyük olanlar uygun faktör olarak alınmakta, toplam açıklanan varyans yönteminde genellikle ölçeğin açıkladığı varyans miktarının toplam varyansın 2/3'ü olması, yani %66'dan büyük ve eşit olması istense de yapılan birçok çalışmada %40 ve üzeri değer kabul edildiği görülmektedir. Geliştirilen ölçeğin daha güçlü bir yapıda olması için faktör yükü alt değeri 0,45 olarak kabul edilmiştir. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda faktör yükü 0,45'ten düşük olan 8, 9, 30. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçekte bulunan maddelerinin altı faktör boyutunda toplandığı ve faktör yüklerinin 0,46 ve 0,87 arasında olduğu saptanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre taslak ölçekte 2, 15, 18, 21, 22, 23, 29, 32. maddeler negatif

yüklü olup, ters kodlanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucuna göre altı faktör yapısı bulunan ölçeğin toplam varyansın %62,764'ünü açıkladığı belirlenmiştir.

Scree plot grafiğinde yüksek ivmeli ve hızlı düşüşlerin gözleendiği faktörler modele dahil edilmektedir (27, 18). Araştırmada öz değeri ikiyi aşan, çizgi grafiği ile gözlenen ve varyansın %62,764'ünü açıklayan altı faktörlü yapı elde edilmiştir.

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin doğrulayıcı faktör analizi değerlendirilmesi

Ölçek geliştirme çalışmalarında önceden belirlenmiş bir modelin doğrulanması sürecinde DFA kullanılır (25). Geliştirilen Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin teorik yapıya uygunluğunu test etmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Maddeler arasındaki etkileşimi görebilmek için kovaryans matrisi ve oluşturulan matrisinin incelenmesi için Maximum Like lihood kestirim yöntemi kullanılmıştır. Verilerin model ile uyumunu değerlendirmek amacıyla χ^2/df , RMSEA, GFI, AGFI, CFI, NFI, NNFI uyum iyiliği indeksleri değerlendirilmiştir.

DFA uyum indeksleri incelendiğinde, χ^2/df , RMSEA, GFI, CFI, NNFI, AGFI ve NFI indekslerinin tabloda belirtilen kabul edilebilir değerleri karşılamadığı için modifikasyon indekslerinde uyumu azaltan değişkenler belirlenmiş ve artık değerler arasında kovaryansı yüksek olanlar için yeni kovaryanslar oluşturularak iyileştirme yapılmıştır.

DFA modifikasyon uyum indeksleri incelendiğinde, χ^2/df değeri 2,580 bulunmuş ve kabul edilebilir bir uyum değerine (5'in altında bir değere) sahip olduğu görülmüştür.

RMSEA değeri ana kütleli yaklaşık uyumunun bir ölçüsüdür (28). RMSEA değerinin 0,08'e eşit veya küçük olması kabul edilebilir bir uyum, 0,05'e eşit veya az olması iyi uyumun göstergesidir (18). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin, RMSEA değeri 0,069 bulunmuş ve kabul edilebilir bir uyum gösterdiği belirlenmiştir.

Uyum iyiliği indeksi olarak tanımlanan GFI, modelin örneklemedeki kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü gösterir (28). GFI değeri 0,85 ise kabul edilebilir bir uyum, 0,90'a eşit ve ya büyük olduğunda iyi uyumu ifade etmektedir (18). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin, GFI değeri 0,928 bulunmuş ve bir uyum göstermiştir.

AGFI, GFI indeksleri yüksek örneklem hacmindeki eksikliğini gidermek amacıyla kullanılmaktadır (28). AGFI değeri 0,85 ise kabul edilebilir bir uyum, 0,90'a eşit ve ya büyük

olduğunda iyi uyumu ifade etmektedir(18). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin, AGFI değeri 0,912 bulunmuş ve bir uyum göstermiştir.

Karşılaştırmalı uyum iyiliği (CFI), değişkenler arasındaki ilişkinin olmadığını öngören modeldir. CFI değeri 0,90 ise kabul edilebilir bir uyum, 0,95'e eşit ve ya büyük olduğunda iyi uyumu ifade etmektedir (18). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin, CFI değeri 0,930 bulunmuş ve kabul edilebilir bir uyum göstermiştir.

Normlaştırılmış uyum indeksi (NFI) ve Normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI), model uyumunun değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. NFI ve NNFI değeri 0,90 ise kabul edilebilir bir uyum, 0,95'e eşit ve ya büyük olduğunda iyi uyumu ifade etmektedir (18). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin, NFI değeri 0,918 ve NNFI değeri 0,922 bulunmuş ve kabul edilebilir bir uyum göstermiştir. Sonuç olarak bulgular, verilerin modele iyi uyum gösterdiğini belirtmektedir.

Standartlaştırılmış tahminlerin (Maximum Likelihood) kabul edilebilir sınır olan 0,45 değerinin üzerinde olduğu görülmüş ve 0,52-1,31 arasında değişmekte olduğu tespit edilmiştir. Akraba Evliliği Tutum Ölçeği t değerleri, $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı olarak bulunmuştur. Akraba Evliliği Tutum Ölçeği modeline ilişkin faktör yükleri birinci faktör için 0,666-0,878, ikinci faktör için 0,561-0,792, üçüncü faktör için 0,549-0,846, dördüncü aktör için 0,678-0,807, beşinci faktör için 0,744-0,801 ve altıncı faktör için 0,461-0,661 arasında bulunmuştur. Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin 30 maddeden oluştuğu, faktör yüklerinin 0,461 ile 0,881 arasında değiştiği ve ölçeğin toplam varyans oranının %62,764 olduğu sonucuna ulaşıldı.

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin Güvenirlik Bulguları

Bir ölçme aracının sonuçlarının hatalardan arınmış olmasının derecesi ya da ölçmek istediği değişkeni ne tutarlılıkla ölçtüğü güvenilirlik olarak tanımlanmaktadır (24). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin, güvenilirlik analizleri için standart hata, Cronbach Alfa katsayısı, madde toplam puan korelasyonu, ölçek tepki yanlılığı testleri yapılmıştır.

Bir ölçme aracında standart hata küçüldükçe güvenilirliği artar, büyüdükçe ise güvenilirliği azalır (14). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği (30 madde) için elde edilen yanıtların ortalama, standart hata ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde; Kabul Edici Tutum alt boyutu puan ortalaması $13,778 \pm 6,813$, Toplumsal Değerler alt boyutu puan ortalaması $13,897 \pm 5,991$, Toplumsal Baskı alt boyutu puan ortalaması

11,736±2,591, Risk Algısı alt boyutu puan ortalaması 6,818±3,285, Sağlık Algısı alt boyutu puan ortalaması 6,212±2,919, Meşrulaştırıcı Mitler alt boyutu puan ortalaması ise 16,563±3,490 olarak bulundu. Ölçek maddelerinin ortalama puanlarının ise “1,590-3,718” arasında değiştiği bulundu.

Likert tipi tutum ölçeklerinin güvenilirlik tahminlerinde “Cronbach Alfa” katsayısının kullanılması önerilmektedir (25). Cronbach Alpha değeri, literatürde iç tutarlılık güvenilirliğinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (18). Cronbach Alpha değeri ölçeğin içerdiği maddelerin birbirleri ile ne ölçüde tutarlı olduğunu ve arka planda gizli, hipotetik değişkeni ne ölçüde temsil ettiği hakkında bilgi vermektedir (29). Cronbach Alpha değerleri 0.00 ile 1.00 arasındadır. Bire yakın değerler güvenilirliğin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçme amacına göre değişebilmekle birlikte önerilen en küçük değer 0.70 Cronbach Alfa’dır. (30).

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği’nin toplam ve alt boyutlar için Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Ölçek toplam Cronbach Alpha katsayısının 0,87 ve yüksek derecede güvenilir olduğu bulunmuştur. Ölçeğin alt boyut Cronbach Alpha katsayıları, ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için kullanılan yöntemlerden bir tanesi de madde analizi yöntemidir. Madde analizi yönteminin temel amacı ölçekte yer alan maddelerin ölçeğin hedefleri doğrultusunda çalışıp çalışmadığını tespit etmektir (18). Madde analizi tekniklerinden en yaygın olarak kullanılanlardan bir tanesi madde toplam puan korelasyonuna dayalı madde analizidir Bir maddenin madde toplam puan korelasyon katsayısı, genel kabul gören şekli ile alanyazında, 0,20’den düşük değere sahip maddeler ölçekten çıkartılmalı, 0,20-0,30 arasında değere sahip maddeler zorunlu görülmesi durumunda ölçeğe dahil edilmeli, 0,30’dan yüksek değere sahip maddeler ise ölçeğin bütünüyle aynı doğrultuda hareket ettiği sonucuna varılarak ölçekte tutulmalıdır (18).

Akraba Evliliği Tutum Ölçeği için yapılan madde analizi sonucunda maddelerin madde alt boyut puan korelasyonları Kabul Edici Tutum 0,576-0,830, Toplumsal Değerler 0,468–0,577, Toplumsal Baskı 0,452–0,646, Risk Algısı 0,456–0,711, Sağlık Algısı 0,405–0,444, Meşrulaştırıcı Mitler 0,335–0,528 arasında bulunmuştur ($p<0,001$). Elde edilen değerler doğrultusunda ölçekten madde çıkartılmamış ve 2, 15, 18, 21, 22, 23, 29, 32. maddeler negatif

yüklü olduğundan ters kodlanmıştır. Bu değerler maddelerin istenilen düzeyde ve aynı doğrultuda çalıştığını göstermekte ve güvenilir olduğunu ifade etmektedir.

Yarı test güvenilirliği, iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı hesaplama yöntemlerinden biridir. (31, 32, 33). Bu testte ölçeğin maddeleri yansız olarak veya çift no'lu- tek no'lu maddeler iki yarıya bölünerek her iki yarıdan alınan puanlar hesaplanarak ölçeğin homojenliği yani iç tutarlılığı hakkında bilgi elde edilir (14, 34). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin birinci yarı (15 madde) Cronbach Alpha katsayısı 0,897, ikinci yarı (15 madde) Cronbach Alpha katsayısı 0,614, Spearman-Brown katsayısı 0,743 ve GuttmanSplit- Half katsayısı 0,708 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin iç tutarlılığa sahip, güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ölçekte yer alan ifadelerin katılımcılar tarafından aynı yaklaşım ile algılanıp algılanmadığını, soruların zorluk derecelerinin birbirine yakınlığı tepki yanlılığı (Hotelling's T^2 testi) ile belirlenir (19). Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin Hotelling T^2 testi=1234,144, $F=38,935$, $p=0,000$ olarak saptanmıştır. Sonuçlar doğrultusunda kişilerin sorulara verdikleri tepkilerin eşit olduğu, ölçek yanlılığının olmadığı belirlenmiştir.

SONUÇ

Bulgular, araştırma amacını desteklemiştir. Araştırma sonucu; alan yazın ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmış Akraba Evliliği Tutum Ölçeği'nin, altı alt boyuta sahip, geçerlik ve güvenilirlik düzeylerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu ve kullanılabileceğini göstermektedir. Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin ek kanıtlar elde edilebilmesi amacıyla, ölçeğin daha büyük ve farklı özelliklere sahip örneklem gruplarına uygulanarak, akraba evliliği tutumunu etkileyebilecek (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyal statü, deneyimler, etnik grup v.b) değişkenler yönünden tekrarlı ölçümlerle sınanması uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Khalid Y, Ghina M, Fadi B, Fadi C, May K, Joseph R, ve ark. Consanguineous marriage and congenital heart defects: A case-control study in the neonatal period. *American journal of medical genetics Part A* 2006; 140(14): 1524-1530.
2. Tabak A. Endokrinoloji ve Metabolizma Polikliniğimizden Takipli Hastalarda Akraba Evliliği Sıklığı ve Akraba Evliliğini Etkileyen Faktörler. Uzmanlık Tezi. T.C. Sağlık Bakanlığı İstanbul Bakırköy Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi. 2008.
3. Othman H, Saadat M. Prevalence of consanguineous marriages in Syria. [Journal of Biosocial Science](#) 2009;41(5):685–692.
4. Mayda A, ve ark. Düzce ili Yığılca ilçe merkezinde akraba evliliği sıklığı ve etkileyen faktörler. *Düzce Tıp Dergisi* 2010;12(2):36-41.
5. Tuncay H. Afyonkarahisar İl Merkezinde Akraba Evliliği Sıklığı ve Tıbbi Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2011.
6. Islam MM. The practice of consanguineous marriage in Oman: Prevalence, trends and determinants. [Journal Of Biosocial Science](#) 2012;44(5):571-594.
7. Kayahan M, Şimşek Z, Ersin F, Gözükara F, Kurcer MA. Şanlıurfa Tıfındır sağlık ocağı bölgesindeki akraba evliliği prevalansı ve 5 yaş altı ölümlere etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2003;7(1):1-5.
8. Nath A, Patil C, Naik VA. Prevalence of consanguineous marriages in a rural community and its effect on pregnancy outcome. *Indian Journal of Community* 2004;29(1):3.
9. İnandı T, Savaş N, Arslan E, Yeniçeri A, Peker E, Alışkın Ö, ve ark. Hatay’da akraba evliliği sıklığı, nedenleri, çocuk sağlığı, ilişkilerde mutluluk ve yaşam doyumu. *Turk J Public Health* 2016;14(1):43-55. Available Online At: [Http://Tjph.Org/Ojs/Index.Php/](http://Tjph.Org/Ojs/Index.Php/)
10. Özvarış Ş B. Evlilik Öncesi Danışmanlık. In: Beksaç, M. S.,Demir, N., Koç, A.,ed. *Maternal-Fetal Tıp ve Perinatoloji/Obstetrik: Maternal-Fetal Tıp ve Perinatoloji*. Medikal Network, İstanbul, 2001:124-127.
11. Şen ŞR, Aksu H. Aydın il merkezindeki 15-49 yaş grubu kadınlarda akraba evliliği sıklığı ve etkileyen faktörler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi* 2015;23(2):126-135.

12. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2011.<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=109&locale=tr>
13. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 2018.
14. Tavşancıl E. Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi, 6. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Danışmanlık, Ankara, 2018:16-61.
15. Zencir S. Denizli İlinde Akraba Evliliği Sıklığı ve Tıbbi Sonuçları. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2005.
16. Kutlubay A. Malatya ilinde akraba evliliği sıklığı ve tıbbi sonuçları. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2007.
17. Şen RŞ. Aydın İl Merkezinde Akraba Evliliği Sıklığı ve Gebelik Sonuçları ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2010.
18. Kartal M, Bardakçı S. SPSS ve AMOS Uygulamalı örneklerle geçerlik ve güvenirlik analizleri. Akademisyen Kitabevi, Ankara, 2018:9-129.
19. Özdamar K. Paket Programlar, İstatistiksel Veri Analizi, 4. Baskı, Kaan Kitapevi, Eskişehir, 2002:661-73.
20. Ercan İ, Kan İ. Ölçeklerde güvenirlik ve geçerlik. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2004;30(3):211-216.
21. Yeşilyurt S, Çapraz C. Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2018;20(1):251-264.
22. Yurdagül H, Bayrak F. Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik ölçüleri: Kapsam geçerlik indeksi ve kappa istatistiğinin karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2012;2:264-271.
23. Yurdagül H. Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 2005:1-6.
24. Karakoç FY, Dönmez L. Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler, Tıp Eğitimi Dünyası 2014;40:39-49.

25. Özdemir Z. Sağlık bilimlerinde likert tipi tutum ölçeği geliştirme Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2018;5(1):60-68.
26. Çolakoğlu ÖM, Büyükekşi C. Açıklayıcı faktör analiz sürecini etkileyen unsurların değerlendirilmesi. Karaelmas Journal of Educational Sciences 2014;2(1):58-64.
27. Aksu G, Eser M.T, Güzeller C.O. Açıklayıcı ve Doğrulayıcı Faktör analizi ile Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2017:1-59.
28. Çapık C. Geçerlik ve Güvenirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2014;17(3):196-205.
29. Çakmur H. Araştırmalarda Ölçme-Güvenilirlik-Geçerlilik. TAF Preventive Medicine Bulletin 2012;11(3):339-344.
30. Şeker H, Gençdoğan B. Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme, II. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Danışmanlık, Ankara, 2014:47-81.
31. Hovardaoğlu S. Davranış Bilimleri için Araştırma Teknikleri, Ve-Ga Yayınları, Ankara, 2000.
32. Aksayan S, Bahar Z, Bayık A. ve ark. Araştırma tasarımı, In: İnci Erefe ed. Hemşirelikte araştırma ilke, süreç ve yöntemleri, HEMAR-G 1. Basım, Odak Ofset, İstanbul, 2002:65-90.
33. Erkuş A. Psikometri Üzerine Yazılar, 1. Basım, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 2003.
34. Aktürk Z, Acemoğlu H. Tıbbi araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlilik. Dicle Tıp Dergisi 2012;39(2):316-319.